

Ľudovít Kocian – človek, učiteľ a zoológ

Ľudovít Kocian – man, teacher and zoologist

Prof. RNDr. Ľudovít Kocian, CSc. sa narodil presne na Vianoce v roku 1947 do rodiny významných ornitológov, resp. zoológov pôsobiacich (najmä) v oblasti Oravy a príľahlej časti Tatier. Rodinná zoologická tradícia aj rodný kraj sa podpísali na jeho profesijnom pôsobení. Stal sa významným ornitológom (resp. „stavovčiarom“) a aj napriek tomu, že od čias vysokoškolských štúdií žije v Bratislave, výskum (ale aj samotný pobyt) na Orave patrí medzi jeho priority (obr. 1 – 4). Celý svoj profesijný život strávil na Prírodovedeckej fakulte v Bratislave a ako učiteľ zanechal výraznú stopu. Učil významnú časť dnešných slovenských ornitológov a mnohí z nich boli jeho diplomantami. Takto si ho, zo svojich študentských čias, pamätajú niektorí z nich.

Ľuda som spoznal ešte počas vysokoškolských štúdií na Katedre systematickej a ekologickej zoológie na Prírodovedeckej fakulte na Moskovskej ulici v Bratislave v r. 1975. On bol za katedrou, ja v lavici. Viedol cvičenia zo zoológie stavovcov a patrila k najmladším kan-torom počas môjho VŠ štúdia. Silne sa na ňom odrazili gény po rodičoch a starých rodičoch, a to pedagogický duch a láska k všetkému živému (neviem, či tiež neovplyvnená aj tým, že sa narodil na Vianoce 1947). Hlavne počas študentských terénnych exkurzií sa mi osobitne vryla do pamäti jeho kombinácia: vtáctvo – drobné zemné cicavce – rybníky – Tatry. Myslím, že Tatry (a to nielen slovenské) sa mu stali celoživotnou láskou a všetky tamojšie živelné katastrofy ho silne zasiahli, podobne

Obr. 1. Ľ. Kocian pri sčítaní vtáčích druhov v subalpínskom stupni Roháčov – Osobitej, 15. 3. 1977 (foto: O. Havránek).

Fig. 1. Ľ. Kocian by bird census in subalpine zone in Roháče – Osobitá, March 15, 1977 (photo by O. Havránek).

ako aj iné, často človekom podmienené. Za trvalo udržateľný rozvoj prírody Tatier bojuje celý život, čo sa odrazilo aj vo viacerých jeho prácach. Spomínam si aj na Zoologický vedecký krúžok, kde sme sa z času na čas stretávali v rokoch môjho štúdia 1975 – 1980 a aj neskôr, keď som robil na Katedre zoológie dizertačku o potravných vzťahoch vtákov vo vetrolamoch, kedy som jeho environmentálne cítenie vnímal veľmi intenzívne. Vychoval mnohých diplomantov a doktorandov, pre značnú časť ktorých sa stala zoológia, ochrana prírody a ekológia profesiou a viacerí pracujú aj v mimovládnych environmentálnych organizáciách.

Po mojom absolvovaní univerzity sme sa ďalej najčastejšie stretávali v rámci Výboru Slovenskej ornitologickej spoločnosti a rôznych ornitologických a zoologických seminárov a konferencií. Po roku 1989 boli i zoologické disciplíny ovplyvnené obdobím spoločenských zmien, otvorením hraníc, obrovským nárastom informácií, rozvojom internetu a sietí. Bolo treba prepájať generácie, názory, a práve vtedy Ľudo stál vo vedení Slovenskej ornitologickej spoločnosti a časopisu Tichodroma (1991 – 1993), pričom v redakčnej rade Tichodromy pracuje ako jeden z mála pôvodných členov aktívne ešte dnes. Pracoval aj v redakčných radách ďalších časopisov, bol členom vedeckých rád a poradných zborov, kde sa snažil polarizované názory zblížovať. Nárast počtu ornitológov

a zoológov viedol samozrejme aj k diverzifikácii názorov i tém zoologických štúdií a myslím, že i Ľudo je za tým, že slovenská ornitológia, zoológia a ekológia urobila za posledných 40 rokov riadny krok dopredu.

Milý Ľudo, za viacerých kolegov zo stredu Slovenska Ti prajem pevné zdravie, veľa nových krásnych zážitkov so všetkým živým a teším sa na ďalšie stretnutia.

Tono Krištín

Zvolen

Na prof. RNDr. Ľuda Kociana CSc. si spomínam ešte z vysokoškolských čias. Vtedy, v roku 1982, som nastúpil do prvého ročníka pedagogického odboru biológia-chémie na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Jedna z mojich prvých návštev viedla na Moskovskú ulicu, kde v „podzemí“ starej budovy páchnucej od stuchliny až po formalín bola katedra zoológie. Ako k Oravcovi som cítil k nemu osobitnú spolupatričnosť. A Ľudo mi vždy ochotne pomáhal, či už pri výbere témy diplomovej práce, alebo len tak všeobecne v zoologickom rozhlade, pri poznávaní zásad vedeckej práce. Na Ľudovi ma vždy uchvacovala láska k rodnej Orave a úcta k práci jeho otca Antona Kociana a najmä starého otca Antona Kocyana, známych to ornitológov (obr. 5). S veľkou pedantnosťou do najmenších detailov získaval a spracovával údaje o ich živote a diele. S takou úctou k histórii a dielu svojich príbuzných som sa doteraz ešte nestretol. Ľudo ma naučil objektívnejšie posudzovať odbornú prácu v minulosti, kedy je potrebné nielen poznať samotnú činnosť daného odborníka, ale tiež súdobé technické a materiálne možnosti, stav vývoja vedy v danom čase ako aj prístup k odbornej práci. Tak možno objektívnejšie posúdiť prácu daného odborníka v kontexte vtedajšieho života a chápať jeho konanie. Veľmi ma tiež inšpirovala jeho hlboká znalosť vtáctva Tatier, osobitne jej oravskej časti. Okrem poznania, kto, kedy a čo o operencoch tohto pre Ľuda zasľúbeného čarokrásneho miesta napísal,

Obr. 2. Ľ. Kocian a maďarský ornitológ L. Sasvári z Budapešti pri nahrávaní spevu *Anthus spinoletta*, Roháče, Lúčna, 10. 6. 1975 (foto: Z. Sasvári).

Fig. 2. Ľ. Kocian and hungarian ornithologist L. Sasvári from Budapest by song recording of *Anthus spinoletta*, Roháče, Lúčna, June 10, 1975 (photo by Z. Sasvári).

väčšinu svojho aktívneho života sám venoval práve výskumu vtáctva tejto oblasti.

Ludo sa mi počas vysokoškolského štúdia stal vedúcim diplomovej práce, pracoval som u neho ako pedagogická pomocná sila, čo v danom čase spočívalo najmä v spracovávaní rozsiahleho archívu separátov ornitologických prác. To mi umožnilo zoznámiť sa s aktuálnymi poznatkami v tomto zoologickom odbore. Ludo ma uviedol medzi vtedajšiu ornitologickú elitu, ktorá pod vedením dr. B. Matouška ako tzv. „prípravný výbor“ pripravovala založenie Slovenskej ornitologickej spoločnosti (vtedy z politických dôvodov ako tolerovaný „prícucok“ Slovenského zväzu ochrancov prírody a krajiny). Ludo bol jej dôležitým aktívnym členom.

Život beží čoraz rýchlejšim tempom. Priateľstvo s Ludom však pretrváva naďalej. Hoci sa forma spolupráce s ním od vysokoškolských čias mnohokrát menila, vždy zostala jeho ochota pomôcť. Niekedy boli pripomienky dosť bolestivé, niekedy som ich prijímal dosť ťažko, ale vždy som uznal, že ma posúvajú dopredu. V roku 2017 si pripomíname okrúhle výročie narodenia tohto výnimočného človeka. Milý Ludo, chcem Ti aj touto cestou poďakovať za Tvoj čas, ktorý si mi venoval, za usmernenie, za ornitologické „know-how“. Naučil si ma mnohému a keby sa moja životná dráha s Tebou nespojila, iste by môj život vyzeral inak. Želám Ti predovšetkým pevné zdravie a veľa síl i času spracovať mnohé ešte neuzavreté odborné témy a aby si mohol pozitívne ovplyvniť ešte veľa osôb.

*Dušan Karaska
Oravský Podzámok*

Ludo, touto spomienkou a azda aj dosť neohrabane poukazujem na to, ako si na viac spôsobov prepojal môj pracovný život so svojím rodným krajom – Roháčmi, najprv mojím naverbovaním do ochranárskych strážnych služieb, potom študentskými terénmi a neskôr výskumom cicavcov. Ten, opäť vďaka Tebe, pre mňa začal v Šúri a potom pokračoval aj v Roháčoch.

Jeden z našich prvých spoločných výskumov pri Prvom Roháčskom plese som absolvoval ešte ako študent s Tebou aj s mojimi troma spolužiakmi v októbri 1991. Prinesené spoločné zásoby partia ešte čerstvých dvadsiatnikov zlupla rekordne rýchlo. Napadol sneh, po poživeň bolo d'aleko a došlo aj na vymetanie polic chatky horskej služby, kde sme boli ubytovaní. Po špeciálnej tepelnej príprave starého pečiva na niekoľkoročnom oleji nám bolo všelijako, len nie dobre a ak si dobre pamätám, Teba začali trápiť aj zuby. Napriek tomu sme „nivalisov“ chytali aj d'alej. Od plesa sme zišli, radi že sme ako tak v poriadku, až keď sa pre sneh už nedalo bádať. To hlavné, na čo chcem však týmto poukázať, je jasné aj z Tvojho prístupu k práci a k životu vôbec. Keď si vtedy vydržal s partiou postpubertálnych recesistov v teréne až do konca, a to aj napriek následkom konzumácie

Obr. 3. Sčítanie vtáčích druhov v subalpínskom stupni, zľava J. Kocian, Ľ. Kocian, K. Halák (strážca TANAPu), Roháče, Smutná dolina, 18. 5. 1994 (foto: V. Slimák).

Fig. 3. Bird census in subalpine zone, from left J. Kocian, Ľ. Kocian, K. Halák (Tatra National Park ranger), Roháče, Smutná dolina, May 18, 1994 (photo by V. Slimák).

„lakôtok“ pripravených v duchu „čo chata dala“ a boľavému zubu, naznačilo to vlastnosť, ktorú si neskôr ukázal ešte mnohokrát. Si chlap, ktorý sa nevzdáva a dotiahne veci, do ktorých sa pustí, či už vo výučbe, vedeckej práci, ochrane, či niekedy viac pri obrane prírody, alebo v osobnom živote. Aj preto si Ťa ako svojho priateľa, kolegu, šéfa a tútora vážim, a akákoľvek moja doterajšia kritika bola v duchu kritiky blízkych, na ktorých nám záleží. Ľudo, želim Ti stále rovnakú výdrž vo všetkom a ešte veľa dotiahnutých plánov, na ktoré budeme spolu spomínať.

*Dávid Žiak
Bratislava*

ornitologickej literatúry, diskutovali sme rôzne témy a umožnil mi pracovať vo svojej kancelárii na svojom počítači, čo v prvej polovici 1990-tich rokov nebola samozrejmosť. Bol mi počas štúdia vždy oporou, ochotný pomôcť po všetkých stránkach. Po skončení štúdia sa už často nestretávame, ale občas mi recenzuje rukopisy pre vedecké časopisy a vážim si jeho odborný erudovaný pohľad na problém a cenné pripomienky. Každopádne je to človek, na ktorého sa nezapáda. Pán profesor k Vášmu krásnemu životnému jubileu Vám od srdca prajem hlavne veľa zdravia, šťastia, spokojnosti, pohody a ešte mnoho krásnych akademických rokov medzi nami, aby ste mohli dotiahnuť začaté práce pre ďalšie generácie.

*Martin Korňan
Zvolen*

Po prijatí na štúdium biológie na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave v roku 1990 som si ako študent prvého ročníka vybral ako vedúceho diplomovej práce RNDr. Ľudovíta Kociana, CSc. Dostal som na neho pozitívne referencie od starších študentov a kamarátov z radov ornitológov a zoológov. Počas štúdia sa prof. Kocian stal mojím akademickým otcom. Venoval mi vedecké separáty, zapožičal významné diela slovenskej a svetovej

Už je to vyše 23 rokov, čo som prvýkrát stretol prof. Kociana. Práve som nastupoval ako prvák na Prírodovedeckú fakultu UK v Bratislave. Pán profesor nás ako tútor 1. ročníka biológie vítal na univerzite. Jeho vystupovanie, prednes a prístup k nám študentom bol presne taký, ako

Obr. 4. Odchyt drobných zemných cicavcov v subalpínskom stupni Roháčov, zľava V. Buchamerova, M. Adamcová a Ľ. Kocian, 29. 9. 2004 (foto: P. Miklós).

Fig. 4. Small mammal trapping in subalpine zone in Roháče, from left V. Buchamerova, M. Adamcová and Ľ. Kocian, September 29, 2004 (photo by P. Miklós).

som si to predstavoval. Bol dôstojný, vecný s náležitou eleganciou. Nechcem preháňať, ale pre mňa sa stal akýmsi predobrazom vysokoškolského profesora. Ani som netušil, že sa naše cesty previažu viac než by sa mi to v tom momente čo i len snívalo. Keď som sa neskôr dal na „myši“ dostal som sa do jeho tímu riešiaceho rôzne odborné problémy týkajúce sa života drobných cicavcov. Trochu odľahčene by sa dalo povedať, že sme sa snažili pomôcť hrabošom snežným pochopiť, prečo musia žiť v Tatrách tak vysoko a ryšavkám sme zase dohovárali, že by nemali vystupovať nad pásmo lesa, lebo je tam zima, riedky vzduch a žijú tam obrovské hraboše. Hrdziakom boli naše „reči“ ukradnuté... Bez snahy o žart však môžem povedať, že profesor bol vždy Profesor – vo vede aj vo výučbe. Usmerňoval nás, držal pri zemi alebo motivoval, keď bolo treba. Bol prísny, ale vždy korektný a úprimný. Pre študentov jeho skúšky nikdy neboli ľahké a od nás asistentov vyžadoval, aby zápočet na skúšku dostali iba tí pripravení. Za jeho prísny prístupom sa však nachádza človek s príjemným a šarmantným zmyslom pre humor. Rád spomínam na chvíle strávené v teréne v jeho obľúbených Roháčoch. Hoci Západné Tatry mám z celého srdca rád, vždy som si v nich pripadal trochu ako vtrelec (chlapec z nížin a ešte k tomu aj Maďar...). S Kocianom to však bolo iné. Mal som pocit, že hory mi moju drzosť odpúšťajú, lebo tam majú aj svojho človeka. Prepáčte, pán profesor, moju trochu odľahčenú patetickosť a pokusy o nadnesenie, chcel som iba povedať, že bola pre mňa česť pracovať pod Vaším vedením v Tatrách aj mimo nich a že som sa od Vás toho veľa naučil! Želám Vám pevné zdravie a veľa radosti z prírody aj z rodiny. Teším sa na ďalšie stretnutia, ktoré sú pre mňa vždy poctou.

Peter Miklós

Bratislava

Ako zoologický samouk bez prístupu k časopiseckej literatúre a bez kontaktov na ľudí pracujúcich v odbore som sa o prof.

Kocianovi dozvedel až po mojom nástupe na Prírodovedeckú fakultu v Bratislave. Vedel som, že chcem študovať zoológiu a najradšej vtáky, tak som medzi zamestnancami fakulty hľadal ľudí, ktorí sa ornitológii venovali. Prof. Kocian bol v tom čase vedúcim katedry zoológie, tak som ako prvého oslovil jeho, čo dodnes považujem za šťastnú voľbu. Najskôr mi pomáhal s prípravou prezentácie na Študentskú vedeckú konferenciu, kde som sa ako človek, ktorý nemal veľkú predstavu o tom, ako majú vyzeráť spracované faunistické pozorovania, prihlásil ešte pred nástupom na katedru zoológie. Asi nikdy nezabudnem na jeho komentár k mojej práci – „Nebudem chváliť, čo sa chváliť nedá...“, ktorý mi v tom čase pripadal veľmi

Obr. 5. Ľ. Kocian pred stálou výstavou zoologických preparátov Antona Kocyana v Zakopanem-Kuzniciach usporiadanou poľským Tatranským národným parkom a Tatranským múzeom doktora Tytusa Chalubińskiego v Zakopanem, 18. 8. 2010 (foto: E. Kocianová).

Fig. 5. Ľ. Kocian in front of stable exposition of zoological preparates of Anton Kocyan in Zakopane-Kuznice organized by Polish Tatra National Park and The Tatra Museum (Muzeum Tatrzańskie im. Dra Tytusa Chalubińskiego) in Zakopane, August 18, 2010 (photo by E. Kocianová).

krutý. Až neskôr som pochopil, načo je dobrá kritika a ako môže človeku pomôcť. V tom čase na nás (študentov) prof. Kocian pôsobil dojmom učiteľa z minulosti. Bol jediný z učiteľov, ktorý vyžadoval, aby sme vstali keď vošiel do prednáškovej miestnosti, pôsobil prísne, zapisoval si do malého zápisníčka a dokázal vzkypieť hrozným hnevom, keď niekomu zazvonil telefón – či už sme boli na prednáške, alebo na terénoch. Neskôr, už ako jeho študent, som si plne uvedomoval aj jeho precíznosť a pedantnosť pri práci, ktoré vyžadoval aj u svojich študentov. Spoznal som ho ako veľmi sčítaného, rozhladeného a zásadového človeka s veľmi jasným postojom k práci, výskumu a k ochrane prírody. Zistil som ale aj, že je typom človeka, ktorý je ochotný pomôcť a poradiť. Pri práci na diplomovke mi poskytol všetku svoju bohatú literatúru, ktorú som mohol chodiť študovať do jeho miestnosti, kedy som chcel (že mám kľúče od miestnosti vedúceho katedry, som sa chválil aj spolužiakom nezoológom). Keďže prístup k internetu sme vtedy ešte nemali, nashromaždené množstvo literatúry v jeho miestnosti, bolo pre mňa základom v ďalšej práci. Okrem profesionálnych vlastností som postupne spoznával aj jeho názory na všeobecnejšie záležitosti než zoológia a ďalšie stránky jeho povahy. Zistil som, že je to priateľský človek, s veľmi príjemným zmyslom pre humor, ktorý sa prejavoval najmä pri neformálnych stretnutiach. Preto, a najmä pre jeho zásadovosť a priamosť si ho ľudsky veľmi vážim. Po ukončení štúdia na Prírodovedeckej fakulte som z Bratislavy odišiel a stretávame sa už skôr len sporadicky. Vždy sa ale na stretnutie veľmi teším a považujem ich za veľmi príjemne strávený čas.

Pán profesor, prajem Vám do ďalších rokov veľa zdravia, pokoja, radosti z ľudí, ktorí sú Vám blízki a veľa humoru.

*Michal Baláž
Ružomberok*

Keď tak rozmýšľam nad slovami, ktoré by vystihli profesora Kociana, napadajú mi prí-

vlastky ako staromódny, prísny, zásadový, poctivý, tvrdohlavý, priamy, priateľský, milý. Čo sa jeho „staromilectva“ týka, iste mi dajú za pravdu všetci, ktorí ho poznajú, že vždycky inklinoval k starým veciam, všetko staré bolo dobré a všetko nové bolo určite horšie než to staré. Za mojich študentských čias sme ho považovali za jedného z najprísnejších učiteľov na katedre. Pamätám si ako som mu po desiatich rokoch vyčítala, že mi dal zo skúšky zo zoológie „B“ a on po takom dlhom čase vytiahol svoj učiteľský zápisník, ukázal mi ho a vysvetlil mi aká som bola výborná študentka, pretože „A“ nemal skoro nikto. Po, pre mňa nie úplne vydarenej, skúške zo zoológie som sa napriek pochybnostiam rozhodla robiť svoju diplomovku pod jeho školiteľským vedením – velením. To sa pomaličky začali prelamovať ľady. Videl, že ma ornitológia baví a ja som mu po každom teréne vždy prišla porozprávať o mojich dobrodružstvách v prírode. On si vždy zaspomínal na svoje terény či už na milovanej Orave, alebo na južnej Morave a spolu sme si vymieňali zážitky a skúsenosti pri zelenom čaji. A tak sme si k sebe nachádzali cestu. V mnohých situáciách, keď som sa ho pýtala o radu som si uvedomovala, aký je to človek poctivý a zásadový. Mnoho krát mi dal silu k rozhodnutiu, ktoré nebolo ľahké. S každým jedným veľmi slušne, otvorene a priamo. Takéto správanie som mohla očakávať zakaždým keď som zaklopala na „šéfove dvere“. Po skončení školy ma zavialo ďaleko, ale aj napriek tomu, vždy keď som išla cez Bratislavu, som sa zastavila u profesora na kus reči a na čaj (sem-tam slivovicu). Od písania mojej diplomovky ubehlo už veľa rokov. Mnoho vecí sa zmenilo. Dnes je profesor Kocian už na dôchodku a ja sedím na jeho mieste. Z čias keď som ja klopdala na jeho dvere a chodila mu rozprávať zážitky sa stali časy keď klope na dvere on mne aby sa vyrozprával z tých svojich. Prešli sme spolu dlhou cestou od čias prísneho školiteľa až do dnešných dní, v ktorých ho považujem za svojho „ornitologického“ otca.

*Lucia Turčoková
Bratislava*

S Ľudovítom Kocianom som sa po prvýkrát stretol ako vysokoškolsky študent na katedre zoológie PriF UK v Bratislave. Počas celého štúdia, a ako vedúci mojej diplomovej práce, mi bol vždy ochotný poradiť a správne usmerniť moje vedecké napredovanie. Stále si spomínam na viacero cenných rad, ktoré som od neho dostal, nielen počas mnohých stretnutí na katedre zoológie, ale aj počas spoločnej

výpravy do terénu, keď sme spolu zameriavali hniezda slávikov v podunajských vetrolamoch. V neposlednom rade mi nedá nespomenúť jeho významnú pomoc pri vybavovaní a realizovaní štúdia v zahraničí.

Pán profesor, k Vašej 70-ke Vám prajem všetko len to najlepšie, hlavne pevné zdravie a všetko čo si želáte!

Michal Pavlík
Revelstoke, BC, Kanada

Došlo: 12. 2. 2018
Online: 27. 3. 2018